

De muzikale familie Andriessen en de katholieke herleving in Het Gooi

In het voorjaar van 2013 verscheen het boek *De Andriessens. Een kleurrijke familie van muzikanten en kunstenaars* van de musicoloog en journalist Agnes van der Horst. In het Gooi was toen net het 130-jarig bestaan gevierd van Toonkunstkoor Hilversum, waaraan leden van de familie Andriessen een belangrijke bijdrage hadden geleverd, evenals aan het bredere muziekleven in het Gooi. We waren heel benieuwd wat het boek over de Gooise Andriessens te vertellen zou hebben, maar dat viel flink tegen. Het boek van Van der Horst handelt over Hendrik Andriessen (1892-1981) en diens zoons Juriaan en Louis, terwijl tussendoor Hendriks broers, de pianist Willem en de beeldhouwer Mari langskomen, naast een dochter en enkele kleinkinderen. Aan de even muzikale negentiende- en twintigste-eeuwse familieleden uit het Gooi wordt geen enkele aandacht besteed.

De negentiende eeuw was het tijdperk waarin de burgerij zich emancipeerde en ook de emancipatie begon van de gereformeerde 'kleine luyden' en de katholieken, eerst de burgerij en later ook met schoorvoetende instemming van de bisschoppen de katholieke arbeiders. Een expressief element in de emancipatie van de burgerij was de muziek. Vanaf de jaren twintig van de negentiende eeuw maakte die een zekere opleving door; de eerste muziekscholen werden gesticht en in 1829 nam de Rotterdammer A.C.G. Vermeulen het initiatief tot de oprichting van de *Maatschappij tot bevordering der Toonkunst*. Op de muziekbeoefening in ons land is grote invloed uitgegaan van de katholieke kerkkoren, schrijft de *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*. Wel niet toevallig was de eerste bekroonde uitgave van de *Maatschappij tot bevordering der Toonkunst* een *Mis* van J.B. van Bree, dirigent van het koor van de katholieke Mozes-en-Aäronkerk in Amsterdam.¹

Ook voor het Gooi geldt in hoge mate de invloed van de katholieke kerkelijke muziekcultuur. De streek was in de eerste driekwart van de negentiende eeuw nog een achtergebleven, hoofdzakelijk

¹ A. de Groot, 'Sociocultureel en godsdienstig leven in de Noordelijke Nederlanden 1813-circa 1840', in: *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, deel 11, Bussum 1983, p 99.

agrarische samenleving zonder kunstlievende burgers. Alleen in de katholieke kerken bestonden zangkoren. Pas toen de moderne tijd ook hier was doorgedrongen, mede dank zij de aanleg van de Oosterspoorlijn in 1874, kwam het muziekleven echt op hang, onder meer door de oprichting van algemene toonkunstkeren in Hilversum en Bussum. De katholieke familie Andriessen speelde daarbij een hele grote rol, al vanaf vroeg in de negentiende eeuw.

De Gooise Andriessens

De Andriessens waren van origine een boerengeslacht van erfgooi-ers² in Laren, dat zich later in Hilversum vestigde en een aantal bekende laken- en tapijtfabrikanten voortbracht. De fabrikant Barend Andriessen (1781-1851) werd schout en later burgemeester en had grote invloed op de ontwikkeling van Hilversum. Er bestaat een portret van hem, waarop hij is afgebeeld met in zijn hand een ganzeveer die op muziekpapier rust. Was hij misschien componist? In elk geval was hij lid van het in 1834 opgerichte koor van de Sint Vituskerk. Een achterneef, Kees Andriessen Sr. (1816-1893), werd de eerste dirigent van dit koor. Hij geldt als de grondlegger van het muziekonderwijs en de muziekcultuur in Hilversum.³ Naast het kerkkoor was hij ook dirigent van de in 1853 opgerichte gemengde muziekvereniging *Crescendo*, die aanvankelijk in de katholieke kerk ondermeer missen van Haydn en Beethoven zong, tot de bisschoppen in 1859 het zingen van vrouwen in de kerk verboden. De Nijmeegse hoogleraar Rogier sprak later over de onliturgische verwarring tussen de Mis als religieuze muziek en als concertstuk; 'de grens tussen kerk en concertzaal' was tot ver in de eeuw 'vrijwel uitgewist'⁴, maar de muziekcultuur in het algemeen had er wel groot voordeel van.

Van de twaalf kinderen van Kees Andriessen Sr. zetten er drie het muzikale werk van hun vader voort: Nico, Hendrik en Kees Jr., de jongste van de twaalf. Nico Andriessen (1845-1913) vertrok naar Haarlem, waar hij werkte als organist. Hij kreeg 6 kinderen, waaronder de Hendrik (1892-1981) met wie het verhaal van Agnes van der Host begint. Hendriks oom Kees Andriessen Jr. (1865-1947) zou zich vooral muzikaal inzetten voor zijn geboortestad Hilversum, als dirigent van verschillende koren en eveneens als componist. Zo leidde hij zo'n 53 jaar lang *Toonkunst Hilversum*. Daar werd hij opgevolgd door zijn zoon Eddy Andriessen (1902-1950), die hiernaast onder andere ook nog dirigent was van het Sint-Vituskoor en werkte als pianoleraar. Toen tijdens de Tweede Wereldoorlog de Toonkunstkeren werden gelijkgeschakeld in de Kultuurkamer, ging het Hilversumse koor anders dan het Bussumse gewoon door met concerten geven. Eddy Andriessen weigerde net als al zijn familieleden toe te treden tot de Kultuurkamer. Hij

² De erfgooiers waren boeren die gedurende een periode van zo'n duizend jaar, tot 1978, gezamenlijk de grond in het Gooi bezaten. Zie hiervoor: A. Kos en K. Abrahamse, *Erfgooiers. Ten eeuwigen dage*, Zwolle 2007.

³ De meeste gegevens in dit artikel over de Gooise Andriessens en hun rol in het muziekleven komen uit: Jan Lamme, *Toonkunstkoor Hilversum 130 jaar, 1882-2012. Het wel en wee van een gerenommeerd koor*, Hilversum 2012. Zie ook: Henk Michielse, 'De muzikale emancipatie van de burgerij en de geschiedenis van het Toonkunstkoor Hilversum' in: *Tussen Vecht en Eem* 2013/1, p. 49 e.v.

⁴ L.J. Rogier, *Katholieke berleving*, 's-Gravenhage/Antwerpen 1956, p. 229.

mocht zijn beroep niet meer uitoefenen, het bord waarop hij als pianoleraar stond aangekondigd, moest worden afgeplakt en hij mocht niet meer dirigeren en geen concerten meer geven. Na de oorlog boterde het niet tussen hem en het Toonkunstkoor en hij nam ontslag als dirigent, maar hij bleef wel tot zijn vroege dood twee mannenkoren dirigeren, het Sint-Vituskoor en het koor Apollo.

Halve familiegeschiedenis

Agnes van de Horst heeft haar boek over de Andriessens als ondertitel gegeven 'Een kleurrijke familie' en dat is wel terecht. Zij heeft ook een heel leesbaar, goed-gedocumenteerd journalistiek verhaal geschreven, vol anekdotes en saillante citaten. Haar doel was om een *familiegeschiedenis* te schrijven en zo een antwoord te vinden op de vraag, hoe verspreid over verschillende generaties de familie Andriessen zoveel talent heeft kunnen voortbrengen. En hier begint precies mijn kritiek op het boek. Een beetje familiegeschiedenis laat ook de herkomst van zo'n familie zien, in dit geval een familie van erfgooiers. De vraag hoe de familie zoveel talenten voortbracht wordt nog intrigerender als de auteur had laten zien dat ook generaties vóór en naast Hendrik Andriessen muzikaal getalenteerd waren en heel actief op muziekgebied, zoals zijn grootvader Kees Andriessen Sr en zijn ooms Hendrik en Kees Jr.. Het zou mooi zijn als er eens een goede studie gewijd zou worden aan de Gooise Andriessens en hun betekenis voor zowel de katholieke herleving als het muziekleven in het Gooi.